

نواحی اقتصادی (تجارت و اقتصاد جهانی)

گفت و گو کنید

در این نمودار، مهم ترین اقلام صادراتی و وارداتی ۵ کشور را در چند سال اخیر مشاهده می کنید. آن ها را مطالعه کنید و به پرسش ها پاسخ دهید.

صادرات

واردات

نفت خام، نفت گاز، نفت تصفیه شده،
قطعات هواپیما، خودرو

فرانسه

هلی کوپتر، هواپیما، کشتی، صنایع هوایی و فضایی،
فرآورده های دارویی، خودرو، قطعات و تجهیزات
حمل و نقل و واگن سازی، مواد شیمیایی توربین های
گازی، غله و پنیر

اتومبیل، طلا، تجهیزات رادیو و تلویزیونی و
مخابراتی، دارو، کامیون های حمل بار

عربستان

نفت خام، نفت تصفیه شده، پلیمرهای اتیلن،
پلیمرهای پروپیلین، اتر

اتومبیل و وسایل حمل و نقل، کامیون های
باربری، دارو، قطران زغال سنگ، نفت
تصفیه شده

اکوادور

نفت خام، موز، خرچنگ و ماهی های فرآوری
شده

نفت خام، نفت گاز، دارو

ژاپن

خودرو، کشتی های مسافری و باربری، قطعات
اینتیک، مدارات پیچیده الکترونیکی، چاپگرهای
صنعتی، تجهیزات حمل و نقل، پوشاک

خورو ، ضایعات آهن، نفت خام و نفت تصفیه شده، روغن پالم

الیاف نخ، و پنبه ای ، انواع پوشاک مردانه و زنانه نخ، برنج، ریسمان و طناب

۱. چرا هریک از این کشورها به وارد کردن این اقلام نیاز دارند؟ صادر کردن این اقلام برای هر کشور چه ضرورتی دارد؟ توضیح دهید.
۲. الف- چه تفاوت عمده‌ای بین این کشورها از نظر اقلام صادراتی مشاهده می‌کنید؟ به نظر شما کدام اقلام صادراتی سودآوری بیشتری دارند؟ چرا؟

ب- آیا می‌توانید این ۵ کشور را به دو گروه جداگانه تقسیم کنید؟ چطور؟

۳. به کالاهای مصرفی محیط زندگی خود توجه کنید و تعدادی از کالاهایی را که تمام یا بخشی از آنها در کشورهای دیگر تولید و سپس به کشور ما وارد شده‌اند، ام ببرید.

تجارت (بازرگانی)

تجارت، خرید و فروش کالاها و خدماتی است که نیازها و خواسته‌های ما را تشکیل می‌دهد. آیا می‌توان زندگی اجتماعی را بدون مبادله کالاها و خدمات تصور کرد؟ تجارت و دادوستد کالاها و خدمات ممکن است در داخل مرزهای یک کشور و بین بخش‌های مختلف آن و یا بین یک کشور با کشورهای دیگر صورت بگیرد. امروزه هیچ کشوری از نظر دارا بودن منابع و مواد خام و کالاهای صنعتی خودکفا و بی‌نیاز از مبادله با سایر نواحی جهان نیست.

اقتصاد جهانی

اقتصاد جهانی، تجارت بین‌المللی کالاها و خدمات است که بر مبنای ارزش یک پول معین صورت می‌گیرد. بخش‌های مختلف اقتصاد هر کشور با تجارت بین‌المللی سروکار دارد. شاید هم‌اکنون کاغذ همین کتابی که در دست شماست از چوب درختانی در جنگل‌های آسیای جنوب‌شرقی به دست آمده باشد. اغلب ما در زندگی روزانه با اقتصاد جهانی سروکار داریم، ولی ممکن است به آن توجه نکرده باشیم. برای مثال برخی کالاهایی که ما مصرف می‌کنیم در کارخانه‌هایی واقع در مسافت‌های دور دست خارج از کشور تولید شده و به دست ما رسیده و یا ممکن است مواد خام به کار رفته در آنها یا ابزارآلات و ماشین‌های کارخانه تولیدکننده آن از خارج از کشور تهیه شده باشد. از سوی دیگر کشور ما محصولاتمانند نفت، مواد پتروشیمی، قالی، خشکبار و ... به کشورهای دیگر صادر می‌کند که افزایش یا کاهش قیمت آنها در بازارهای جهانی بر روی اقتصاد و زندگی ما تأثیر می‌گذارد.

بندر مهم صادرات و واردات
بندر شهید رجایی
تصویر محموله‌های کالاها در بنادر

بندر خارک و کشتی نفتکش ایرانی
در حال بارگیری

۱. الف باراهنمایی معلم، پرس و جو کنید. مهم ترین اقلام صادراتی و وارداتی کشور ایران در سال گذشته چه بوده است؟
 ب- به نظر شما آیا باید تغییری در اقلام صادراتی و وارداتی کشور ما اتفاق بیفتد؟ چرا و چطور؟ نظر خود را با دلیل بیان کنید.

نابرابری در اقتصاد جهانی

همان طور که گفته شد، در جهان امروز همه کشورها ناگزیر به مبادله و تجارت هستند، اما نکته مهم اینجا است که همه نواحی و کشورها در اقتصاد جهانی موقعیت یکسانی ندارند و جایگاه آنها متفاوت است. این جایگاه متفاوت، آثار زیادی در زندگی مردم کشورهای مختلف به جای می گذارد. برای آن که به وضعیت نابرابر نواحی در اقتصاد جهانی امروز بهتری ببریم باید به پیشینه تعامل و روابط اقتصادی در جهان توجه کنیم: همان طور که در درس تاریخ مطالعه کرده اید، در گذشته های دور تجارت بیشتر در سطح محلی صورت می گرفت. به تدریج با ایجاد راه ها و کاروانسراها و استفاده از چارپایان و کاروانها، مبادله کالاها در نواحی دوردست گسترش یافت و سپس با پیشرفت در ساختن کشتی ها میزان مبادلات تجاری بین نواحی مختلف افزایش یافت. شکل گیری شبکه راههای به هم پیوسته جاده ابریشم تا قرن پانزدهم میلادی، نمونه بزرگترین شبکه دادوستد جهانی در گذشته است که از طریق یک مسیر طولانی، شرق و غرب جهان آن روز را از چین در شرق آسیا تا اروپا در کنار دریای مدیترانه در بر می گرفت.

تصویر
 استعمار هند

با ورود به عصر اکتشافات جغرافیایی و پیشرفت در دریانوردی در قرن های پانزدهم و شانزدهم میلادی، اروپاییان به سرزمین های نو در امریکا و اقیانوسیه دست یافتند و با تصرف بخش هایی از آسیا، افریقا و امریکای جنوبی و ایجاد مستعمرات به استخراج و غارت منابع طبیعی آنها پرداختند. از قرن هجدهم به بعد، با وقوع انقلاب صنعتی، استعمارگری اروپایی ها در جهان گسترش یافت. در این دوره، کارخانه های انگلستان و دیگر کشورهای اروپایی برای تولید کالاهای صنعتی به مواد اولیه و خام نیاز داشتند و استعمارگران

اروپایی با سلطه خود بر نواحی مختلف جهان، ثروت ها و مواد اولیه گران بها مانند طلا و الماس، نفت، چوب و دیگر مواد معدنی را به کشورهای خود سرازیر کردند.

در نظر بگیرید کشور وسیعی مانند هند به مدت چند قرن، مستعمره انگلستان بوده است و یا کشور کوچکی چون هلند، سال ها سرزمین وسیع و زرخیز اندونزی را در سیطره خود گرفته بود و یا کشور بلژیک سال ها کنگو را غارت و چپاول کرد و یا الجزایر سال ها مستعمره فرانسه بود. البته کشورهای استعمارگر در سایر نواحی جهان نیز که رسماً مستعمره آنها نبودند، از طریق فشار بر حکومت ها یا دخالت های نظامی، امتیازاتی به نفع خود می گرفتند.

این ثروت رایگان و ارزان از عوامل مهم رشد سریع کشورهای اروپایی بود.

پس از جنگ های جهانی اول و دوم، نهضت های استقلال طلبانه در کشورهای مستعمره بیشتر شد و به تدریج کشورهای مستعمره به استقلال دست

یافتند و به عضویت سازمان ملل متحد درآمدند و بدین ترتیب، دوره استعمار کهن که در آن قدرت نظامی و اشغال سرزمین‌ها حرف اول را می‌زد، به پایان رسید. اما رابطه نابرابر اقتصادی بین نواحی جهان همچنان ادامه پیدا کرد و شکل‌های جدیدی به خود گرفت.

بیشتر بدانیم

چنانکه پیش‌تر خوانده‌اید علل و عوامل عدم پیشرفت صنعتی و اقتصادی کشورهای کمتر توسعه‌یافته را به دو دسته می‌توان تقسیم کرد: **عوامل خارجی** که همان استعمار و تسلط کشورهای قدرتمند و سلطه‌گر بر این کشورهاست و **عوامل داخلی** مانند حکومت‌های مستبد و وابسته در این کشورها که به منافع ملی و پیشرفت کشور خود بی‌توجه بوده‌اند، ناآگاهی و بی‌سوادی مردم، جنگ‌ها و کشمکش‌های داخلی و فقدان اتحاد، نداشتن خودباوری و ایمان و اراده و پشتکار برای تغییر وضع موجود و.

پس از جنگ جهانی دوم، کشورهای جهان به دو بلوک غرب (کشورهای سرمایه‌داری آمریکا و اروپای غربی) و بلوک شرق (کشورهای کمونیستی شوروی سابق، چین و اروپای شرقی) تقسیم شدند. جنگ‌های جهانی اول و دوم خسارت‌های زیادی برای کشورهای سرمایه‌داری صنعتی پدید آورده بود. این کشورها و در رأس آنها آمریکا برای بهره‌برداری از منابع سرزمین‌های دیگر و همچنین متوقف ساختن گسترش کمونیسم، وارد مرحله تازه‌ای شدند و آن مرحله صدور سرمایه - علاوه بر صدور کالا - بود. به این ترتیب که کشورهای صنعتی علاوه بر فشارهای سیاسی به حکومت‌ها به سرمایه‌گذاری و ایجاد کارخانجات مونتاز در دیگر نقاط جهان و بهره‌کشی از آنها اقدام کردند. البته در این مرحله کشورهایی که از نظر علم و فن آوری صنعتی عقب‌مانده بودند همچنان به فروش منابع و مواد اولیه و خام و خرید و واردات کالاهای کارخانه‌ای از کشورهای پیشرفته صنعتی ادامه دادند. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های این دوره، گسترش شرکت‌های چندملیتی بود. به تصویر توجه کنید. در این تصویر نام برخی از شرکت‌های چندملیتی را مشاهده می‌کنید. نام کدامیک را تاکنون شنیده یا محصولات کدامیک را تاکنون دیده‌اید؟

امروزه بیش از ۶۰ هزار شرکت چندملیتی که هزاران شعبه در کشورهای مختلف جهان دارند مشغول فعالیت هستند و برخی از این شرکت‌ها درآمدهای هنگفت شگفت‌انگیزی دارند. برای مثال در آمد هریک از شرکت‌هایی چون جنرال الکتریک، رولاب داچ شل، آگزون موبیل، توتال، فولکس واگن و بی‌بی (بریتیش پترولیوم) به‌تنهایی از تولید ناخالص داخلی * چند کشور جهان بیشتر است.

به وسایل صوتی و تصویری یا گوشی های تلفن همراه که در محیط زندگی تان از آنها استفاده می شود، دقت کنید و چند مورد از شرکت های سازنده آن ها را نام ببرید. شرکت های تولید کننده این کالاها، شرکت های چند ملیتی هستند.

● شرکت های چند ملیتی نقش مهمی در تجارت جهانی دارند. همان طور که پیشتر گفته شد شعبه اصلی شرکت های چند ملیتی در کشورهای پیشرفته صنعتی (مادر) است و طراحی و فناوری علمی اصلی در تولیدات در این کشورها صورت می گیرد و این شرکت ها، شعبه هایی نظیر کارخانه های مونتاژ یا شرکت های وابسته در کشورهای دیگر ایجاد می کنند که بتوانند آن کالاها و خدمات را در آن کشورها تولید کنند و به فروش برسانند. به عبارت دیگر، شرکت های چند ملیتی از شرکت های محلی در کشورهای میزبان برای تولید یا فروش کالاها و خدمات خود استفاده می کنند. در هفتاد سال اخیر، صنایع و بانک های ایالات متحده آمریکا، اروپای غربی و ژاپن، به شکل قابل توجهی در دیگر مناطق جهان، اقدام به سرمایه گذاری کردند. ایالات متحده آمریکا برای تشویق شرکت های خود به سرمایه گذاری در خارج از کشور، به آنها کمک های مالی و حمایتی کرده است.

● شرکت های چند ملیتی به سرمایه گذاری در کشورهای دیگر علاقه مند هستند، زیرا این شرکت ها از این طریق به امتیازات زیادی دست پیدا می کنند: اولاً، با احداث کارخانه یا شرکت در کشورهای دیگر از منابع طبیعی غنی این نواحی استفاده می کنند؛ دوم اینکه از نیروی کار ارزان قیمت این نواحی برخوردار می شوند و سوم، چون در کشورهای کمتر توسعه یافته صنعتی، نظام مالیاتی و بیمه کارگران و قوانین و مقررات زیست محیطی، چندان جدی و سخت نیست، فعالیت شرکت های چند ملیتی در این کشورها، آسان تر و ارزان تر تمام می شود. شرکت های چند ملیتی به دنبال فروش و سود خود هستند و چندان به منافع کشورهای میزبان توجهی ندارند. این شرکت ها، گاه انحصار تولید يك کالا را در دست خود می گیرند و کارخانه های داخلی کشورها را از دور رقابت، خارج می کنند و موجب ورشکستگی آنها می شوند. بنابراین، وابستگی نواحی به کشورهای توسعه یافته صنعتی، بیشتر می شود.

انواع نواحی از نظر مبادلات تجاری جهانی: به طور کلی در نتیجه فرایندی که تاکنون در اقتصاد جهانی طی شده است، نواحی از نظر نوع غالب مبادلات اقتصادی به دو گروه اصلی تقسیم می شوند: ۱- کشورهایی که اقتصاد آنها به طور عمده مبتنی بر تولید و صدور مواد اولیه و خام و منابع انرژی و معدنی است. ۲- کشورهایی که اقتصاد و درآمد آن ها به طور عمده مبتنی بر تولید و صدور انواع کالاهای کارخانه ای و صنعتی همراه با فناوری های پیشرفته و نوین است

اقتصاد کشورهای گروه اول آسیب پذیری زیاد در برابر نوسانات قیمت در بازارهای جهانی دارد و کاهش قیمت خرید محصولات آنها می تواند شوک های عظیمی به اقتصادشان وارد کند. در این نوع اقتصاد، حمایت از بخش های تولیدی داخلی ضعیف بوده و واردات گسترش زیادی دارد. در بین کشورهای صادر کننده مواد خام و منابع انرژی، برخی کشورهای صادر کننده نفت و گاز برای دفاع از منافع خود و جلوگیری از آسیب پذیری ناشی از کاهش قیمت نفت در بازار جهانی با یکدیگر متحد شده و سازمان اوپک را بوجود آورده اند.

ساختمان اوپک

اجلاس و گردهمایی اوپک

اوپک (OPEC)

اوپک یا سازمان کشورهای صادرکننده نفت، یک کارتل* بین‌المللی است که در حال حاضر ۱۲ کشور ایران، عراق، کویت، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، قطر، الجزایر، لیبی، نیجریه، اکوادور، آنگولا و ونزوئلا، عضو آن هستند. هدف اوپک، دفاع از منافع کشورهای صادرکننده نفت است و تلاش می‌کند تا کشورهای عضو بتوانند با یکدیگر متحد و هماهنگ عمل کنند و به بهترین قیمت، نفت را بفروشند

این سازمان در سال ۱۹۶۰ میلادی برای مقابله با سیاست‌های استثماری شرکت‌های بزرگ نفتی امریکا و اروپا به وجود آمد؛ زیرا این شرکت‌ها فناوری تولید نفت خام و شبکه حمل و نقل آن را در اختیار داشته و از افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی جلوگیری می‌کردند. مقرر سازمان اوپک در وین است و کشورهای عضو برای تبادل نظر در موضوعاتی چون تعیین سهمیه فروش نفت، قیمت‌گذاری و نظایر آن با یکدیگر جلسات گفتگو برگزار می‌کنند.

نابرابری اقتصادی، نابرابری فضایی

ما در جهانی آینده از نابرابری زندگی می‌کنیم. جهانی که در آن تعداد زیادی از مردم مجبور به تحمل فقر و رنج هستند. در جغرافیای پایه نهم با موضوع نابرابری جهانی آشنا شدید و دانستید یکی از ملاک‌های سنجش و مقایسه کشورها در این زمینه "شاخص توسعه انسانی" است. همچنین پی بردید که شاخص توسعه انسانی سه عامل را در بر می‌گیرد:

- ۱- در آمد و رفاه ۲- امید به زندگی یا متوسط طول عمر ۳- سواد و آموزش

عامل اول، جنبه اقتصادی دارد. امروزه ثروت و در آمد جهان به شدت در دست برخی کشورها متمرکز شده است به طوری که مردم برخی کشورها از در آمد و سطح زندگی و رفاه خوبی برخوردارند در حالی که در برخی کشور های دیگر بخش بزرگی از مردم با فقر و کمبود امکانات زندگی مواجه اند.

گزارش های پژوهشگران در باره وضعیت ثروت و فقر در دنیا نشان می دهد که این شکاف هر روز بیشتر می شود

بر اساس تخمین بانک جهانی بیش از ۲ میلیارد نفر از مردم جهان روزانه با یک دلار یا کمتر از یک دلار زندگی می‌کنند.

در کلکته هند، تعداد زیادی از مردم و از جمله حدود ۲۰۰ هزار کودک در خیابان زندگی می‌کنند...

در آمد سرانه کشور نروژ ۴۷ برابر در آمد سرانه در کشور اریتره و در آمد سرانه آلمان ۲۵ برابر در آمد سرانه افغانستان است.

به گزارش آکسفام * ۸۵ نفر از ثروتمند ترین افراد جهان هم اکنون نیمی از ثروت جهان را در اختیار دارند.

بر اساس آمار سازمان ملل صد میلیون نفر از مردم جهان در خیابان ها ، زیر پل ها و گورستان ها و نظایر آن می‌خوابند و فاقد هر نوع مسکن و سرپناه هستند .

نمودار اصلاح می‌شود

فعالیت

همفکری کنید و نمودار را بخوانید. ۱- هر ضلع نمودار بیانگر چه موضوعی است؟ ۲- چهار بخش هرم را با یکدیگر مقایسه و تفسیر کنید. ۳- تفاوت قاعده و راس هرم را بیان کنید.

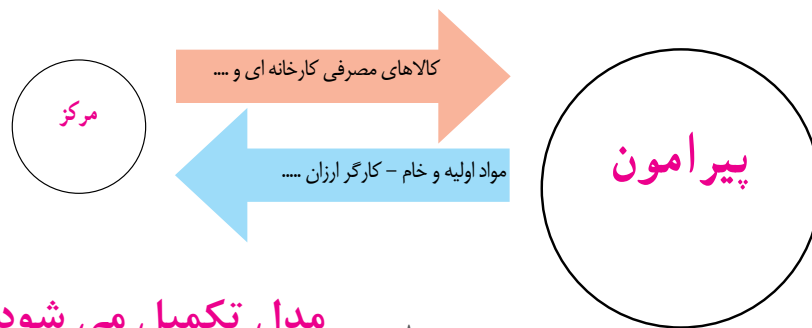
نابرابری اقتصادی در فضای جغرافیایی جلوه گر می شود . به عبارت دیگر وقتی منابع و امکانات و خدمات به طور عادلانه توزیع نمی شود ، این نابرابری را می توان در سطح زمین و فضایی که انسان ها در آن زندگی می کنند ، مشاهده کرد . در نتیجه نابرابری اقتصادی ، نواحی که از نظر امکانات و تسهیلات و چشم انداز های جغرافیایی با یکدیگر تفاوت دارند ، پدید می آیند .

محله فقیرنشین - گتو - کلمبیا

برخی صاحب نظران معتقدند در نظام سرمایه داری جهانی ، بر اساس روابط و مبادله نابرابری که بین نواحی پدید آمده ، برخی نواحی نقش " مرکز " یافته و بر سایر نواحی غالب و مسلط شده اند و برخی نواحی نقش " پیرامون " را دارند که به لحاظ اقتصادی به مرکز وابسته اند . بر اساس این نظریه ، مرکز ، پیرامون را استثمار می کند و بر آن سیطره اقتصادی دارد . به مدل توجه کنید .

مرکز: کشورهای توسعه یافته صنعتی که بالاترین موقعیت را از نظر درآمد و ثروت دارند مرکز نامیده می شوند. این کشورها مانند یک قطب عمل می کنند و بخش عمده ای از سود و ثروت جهان را دریافت و جذب می کنند. و حتی به صدور سرمایه یعنی سرمایه گذاری در دیگر نواحی جهان می پردازند. از ویژگی های کشورهای مرکز، داشتن صنایع نوین و خدمات پیشرفته، فن آوری بالا و نیروی ماهر و متخصص، زیر ساخت های مناسب برای توسعه اقتصادی مانند حمل و نقل پیشرفته و سطح بالای زندگی و رفاه اجتماعی است.

کشورهای مرکز، مواد خام را با قیمت ارزان تر از کشورهای پیرامون به دست می آورند و کالاهای ساخته شده صنعتی را با سود بیشتر به پیرامون می فروشند. آن ها همچنین از طریق سرمایه گذاری یا شرکت های چند ملیتی از نیروی کار ارزان قیمت پیرامون استفاده می کنند. کشورهای امریکای شمالی، اروپای غربی و ژاپن و استرالیا جزو کشورهای مرکز هستند.

مرکز گاهی با روش های مختلف مغزهای متفکر و افراد با استعداد و متخصص را نیز از کشورهای پیرامون به سوی خود جذب می کند. در حالی که کشورهای پیرامون هزینه های تحصیل و رشد این افراد را پرداخته اند.

پیرامون: کشورهای پیرامون عمدتاً تولید کننده و صادر کننده مواد اولیه و خام هستند. این کشورها از نظر توسعه صنعتی و فن آوری های نوین در سطح پایین تری قرار دارند. این کشورها به واردات کالاهای صنعتی از مرکز وابسته اند و بازار خوبی برای تولیدات آنها می باشند بنا بر این سود هنگفتی را نصیب مرکز می کنند. از دیگر ویژگی های این کشورها کمبود نیروی کار ماهر و متخصص و زیرساختها و تجهیزات لازم برای توسعه صنعتی است.

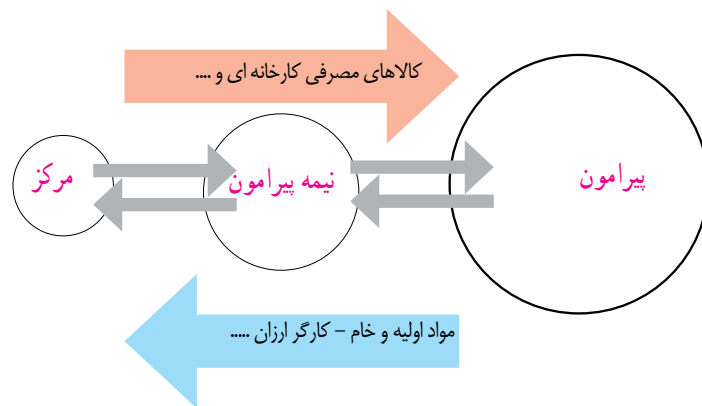
از جمله کشورهای پیرامون در قاره های آسیا، آفریقا و امریکای لاتین می توان به کشورهای افغانستان، بنگلادش، مراکش، نامیبیا، پرو و نیکاراگوئه اشاره کرد.

جایگاه کشورها به عنوان مرکز و پیرامون در طی زمان ثابت نیست و ممکن است تغییر کند.

نیمه پیرامون: نظریه پردازان مرکز - پیرامون معتقدند در طی زمان گروهی از کشورها جایگاه نیمه پیرامون یافته اند.

منظور از کشورهای نیمه پیرامون کشورهایی هستند که بین مرکز و پیرامون قرار گرفته اند. این کشورها از نظر اقتصادی از کشورهای پیرامون قوی ترند اما هنوز به قدرت اقتصادی مرکز نرسیده اند. این کشورها نقش واسطه ای را بین کشورهای مرکز و پیرامون بازی می کنند و ساختار اقتصادی و اجتماعی آن ها دچار تغییر و تحولات صنعتی و فن آوران شده است.

از جمله کشورهای نیمه پیرامون می توان به چین که خیز اقتصادی فوق العاده ای را در دو دهه اخیر در جهان برداشته و همچنین کره جنوبی و سنگاپور اشاره نمود.

مدل تکمیل می شود

فعالیت

۱- الف- ویژگی های کشورهای مرکز و پیرامون و نیمه پیرامون را در جدولی دسته بندی کنید . ب- به نظر شما چگونه یک کشور می تواند جایگاه خود را در مدل مرکز پیرامون ارتقا دهد و از وابستگی به مرکزرها شود؟

تجارت بین المللی و حفاظت از اقتصاد کشورها

اگر ارزش صادرات يك کشور بیشتر از واردات آن باشد، موازنه تجاری مثبت است و آن کشور می تواند از راه سودی که به دست می آورد استانداردهای زندگی و رفاه را در کشور خود بهبود ببخشد. اگر ارزش واردات بیشتر از صادرات باشد، موازنه، منفی است و به آن کسری تجاری می گویند و برای اقتصاد کشور نامطلوب است .

به طور معمول، کشورها برای آنکه تأثیرات منفی تجارت خارجی (صادرات و واردات) را بر روی صنایع و اقتصاد کشورشان کاهش دهند و به رونق و توسعه اقتصادی کشور کمک کنند، اقداماتی انجام می دهند. برخی از این اقدامات عبارتند از: وضع تعرفه های گمرکی و مالیات بر کالاهای وارداتی، محدود یا ممنوع کردن واردات برخی کالاها در دوره های زمانی خاص، تشکیل اتحادیه های اقتصادی و تجاری منطقه ای و ایجاد مناطق آزاد تجاری.

۱. اتحادیه های اقتصادی- تجاری منطقه ای (ناحیه ای)

اتحادیه های اقتصادی - تجاری منطقه ای، بین کشورهای همسایه شکل می گیرد و کشورهای عضو این اتحادیه ها سعی می کنند براساس موافقت نامه ای که امضا می کنند، مالیات و تعرفه های گمرکی را بین خودشان کاهش دهند یا بردارند تا تجارت بین کشورهای منطقه، افزایش یابد و به رونق و توسعه اقتصادی کشورها کمک شود. از جمله اتحادیه های اقتصادی منطقه ای می توان به اِکو، آسه آن و نَفتا اشاره کرد. متن صفحه بعد را مطالعه کنید و فعالیت زیر را انجام دهید.

فعالیت

۱. عبارت ها را به طور مناسب، به هم مربوط کنید :

موقعیت جغرافیایی
(امریکای جنوبی)
(آسیای جنوب شرقی)
(آسیای غربی)
(امریکای شمالی)

اتحادیه منطقه ای
(نفتا)
(اِکو)
(آسه آن)

۲. ایران عضو کدام يك از این اتحادیه ها است؟ چند عضو این اتحادیه را نام ببرید. دو هدف این اتحادیه را بنویسید.

۳. کدام هدف در همة اتحادیه های اقتصادی- تجاری، مشترك است؟

۴. چه عواملی موجب می شود که این کشورها با یکدیگر اتحادیه ای را تشکیل بدهند؟

۵. آیا این اتحادیه های منطقه ای فقط اهداف اقتصادی دارند؟

اهداف عمده	کشورهای عضو	سال تأسیس و مقر اصلی	نام اتحادیه منطقه‌ای	نقشه قلمرو کشورهای عضو
- حذف تدریجی موانع تجاری در منطقه - برنامه توسعه حمل و نقل و ارتباطات - بین کشورهای عضو - بهبود شرایط توسعه اقتصادی و افزایش سطح زندگی و رفاه مردم منطقه - تدوین برنامه‌های مشترک فرهنگی و مبادلات فرهنگی	ایران، پاکستان، ترکیه، افغانستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، تاجیکستان	۱۹۶۴ م تهران (ایران)	اِکُو (ECO) سازمان همکاری‌های اقتصادی	
- پایین آوردن تعرفه‌های تجاری بین کشورهای عضو - تشویق اعضا به همکاری و مبادله اطلاعات علمی، اقتصادی، فنی و فرهنگی - امنیت و ثبات سیاسی در منطقه جنوب‌شرقی آسیا - توسعه فرهنگی و گردشگری	تایلند، اندونزی، مالزی، سنگاپور، فیلیپین، برونئی، ویتنام، لائوس، میانمار، کامبوج	۱۹۶۷ م جاکارتا (اندونزی)	آسه آن (ASEAN) اتحادیه کشورهای جنوب‌شرقی آسیا	
- برداشته شدن محدودیت‌های تجارت و سرمایه‌گذاری بین سه کشور در یک دوره زمانی - برداشته شدن تعرفه‌های کشاورزی و خواربار - امکان سرمایه‌گذاری امریکا و کانادا در مکزیک	کانادا، ایالات متحده امریکا، مکزیک	۱۹۹۴ م اتاوا (کانادا)	نفتا (NAFTA) سازمان تجارت آزاد امریکای شمالی	

۲. مناطق آزاد تجاری

مناطق آزاد تجاری، مناطقی هستند که در اصل برای توسعه صادرات یک کشور و رونق اقتصادی آن، ایجاد می‌شوند. در این مناطق تولیدکنندگان و بازرگانان می‌توانند بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی و یا معافیت‌های مالیاتی به صادرات و واردات و انبارداری کالاها بپردازند. به‌طور کلی در این مناطق، مقررات و قوانین اقتصادی ویژه و متفاوت با سایر نواحی دیگر سرزمین وجود دارد.

برخی صاحب‌نظران معتقدند همه مناطق آزاد در رسیدن به اهداف خود موفق نبوده‌اند و در برخی کشورها به پایگاه واردات تبدیل شده‌اند و نتوانسته‌اند به توسعه اقتصادی کشور کمک کنند. مناطق آزاد تجاری غالباً در مجاورت بنادر مهم ایجاد می‌شوند. از مناطق آزاد تجاری ایران می‌توان منطقه قشم، منطقه کیش و منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی را نام برد.

بیشتر بدانیم

تفاوت منطقه آزاد و منطقه ویژه اقتصادی .....

تجارت بین‌المللی و حمل و نقل دریایی

در بین روش‌های مختلف حمل و نقل زمینی، هوایی و دریایی، حمل و نقل دریایی جایگاه ویژه و ممتازی دارد. به‌طوری‌که حدود ۹۰ درصد تجارت جهانی از نظر وزن کالاهایی که جابه‌جا می‌شوند از طریق حمل و نقل دریایی و کشتی‌ها انجام می‌شود.

حمل و نقل دریایی از نظر پایین‌تر بودن هزینه با توجه به وزن زیاد کالاهایی که از طریق آن جابه‌جا می‌شوند و قابلیت جابه‌جایی کالا تا مسافت‌های دور دست، بر دیگر شیوه‌های حمل و نقل برتری دارد.

امروزه بخش اعظم مبادلات اقتصادی کشورها از طریق انواع کشتی‌های فله‌بر (که غلات، زغال، سنگ آهن، سیمان و ... حمل می‌کنند)، کشتی‌های کانتینری، کشتی‌های نفتکش و شناورهای تانکر حمل‌کننده گاز که در اقیانوس‌ها و دریاها، تردد می‌کنند، انجام می‌گیرد. کشتی‌های بزرگ، کالاها را در بنادر اصلی و بزرگ، تخلیه می‌کنند و این کالاها توسط کشتی‌ها و شناورهای کوچک‌تر در بنادر فرعی کشورها توزیع می‌شود.

بندر آزاد تجاری شانگهای
چین

محموله‌های بسته‌بندی کالا
در بندر

نقشه بنادر مهم جهان

برای مشاهده تصاویر بیشتر و فیلم‌های کوتاه به لوح فشرده ضمیمه کتاب یا پایگاه اینترنتی ما به این نشانی مراجعه کنید:

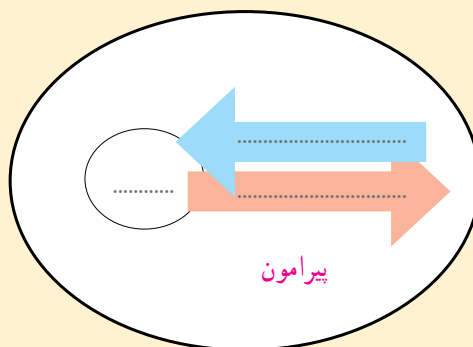
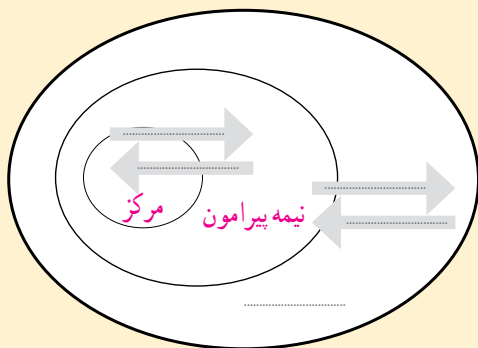
فیلم بنادر

فعالیت

۱. چه موقع می‌توان گفت که یک منطقه آزاد تجاری در دستیابی به اهداف موفق بوده است؟
۲. آیا کشورهای محصور در خشکی نیز از تجارت و حمل و نقل دریایی بهره‌مند می‌شوند و به آن نیاز دارند؟ چگونه؟
۳. روی مدل مرکز-پیرامون جای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

مدل تکمیل می‌شود

ارائه در کلاس

به طور گروهی درباره یکی از پیمان‌های اقتصادی و اتحادیه‌های تجاری منطقه‌ای مانند اوپک، اِکو، آسه‌آن و نفتا و... تحقیق کنید و نتایج را به صورت گزارشی کوتاه در کلاس ارائه کنید. در گزارش خود به آخرین اخبار یا تصمیم‌گیری‌هایی که در آن اتحادیه رخ داده است اشاره نمایید و در هنگام ارائه از نقشه، تصاویر و رسانه‌های متنوع استفاده کنید.

مهارت‌های جغرافیایی

ترسیم نقشه موضوعی

۱. از نقشه گنگ کشورهای جهان در ضمیمه آخر کتاب کپی بگیرید. سپس با استفاده از اطلاعات صفحه کتاب، کشورهای عضو اوپک را روی آن معین و رنگ‌آمیزی کنید. عنوان نقشه را بنویسید و راهنمای مناسب برای آن طراحی کنید.

راهی به سوی آینده

اکنون که فصل «نواحی انسانی» را به پایان رساندید، فکر کنید چه پرسش‌هایی درباره موضوعات مربوط به این فصل (فرهنگی و اقتصادی) برای شما به وجود آمده که مایل هستید در آینده از طریق کاوشگری پاسخ آنها را پیدا کنید. روی یک برگه، پرسش‌های خود را بنویسید و به معلم بدهید.

